

INFORMACE PRO PRÁVNÍ PRAXI

Smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu

Karel Marek*

Smlouva o běžném účtu a smlouva o vkladovém účtu se řídí bez ohledu na povahu účastníků třetí částí obchodního zákoníku nazvanou „Obchodní závazkové vztahy“ (viz ustanovení § 261 odst. 3 obchodního zákoníku).

Smlouva o běžném účtu je upravena v ustanovení § 708–715a a smlouva o vkladovém účtu v ustanovení § 716–719b obchodního zákoníku. Právní úprava smluv o účtech byla novelizována ve všech svých ustanoveních.

Podle ustanovení § 263 odst. 1 obchodního zákoníku jsou v právní úpravě smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu kogentní ustanovení (nelze je smluvním ujednáním vyloučit ani změnit) § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a odst. 3, § 713 odst. 2, § 714 odst. 4, § 715a, § 718 odst. 1 a § 719a.

Přitom podle ustanovení § 263 odst. 2 obchodního zákoníku se strany nemohou odchýlit od základních ustanovení, tj. u nadepsaných smluv od § 708 a § 716. Rovněž se nemohou odchýlit od ustanovení, která předepisují povinnou písemnou formu právního úkonu; v nadepsané právní úpravě jde o ustanovení § 715 odst. 1 a odst. 2.

Připomeňme, že smlouvy o běžném účtu a smlouvy o vkladovém účtu se řídí obchodním zákoníkem ode dne jeho účinnosti, tj. od 1. 1. 1992, i když k jejich uzavření došlo před tímto dnem. Podle dosavadních předpisů se přitom až do svého zakončení posuzují všechny lhůty, které začaly běžet před 1. 1. 1992.

SMLOUVA O BĚŽNÉM ÚČTU

Smlouvou o běžném účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele, přijímat na zřízený účet vklady a platby a uskutečňovat z něho výplaty a platby. To stanoví Základní ustanovení § 708 obchodního zákoníku.

Pro běžný účet se používá i pojem kontokorent. Původ termínu kontokorent je italský – conto corrento (conto – účet z latinského computare – počítat; corrente – běžící). Bankovní praxe však začasťe rozumí běžným účtem jen kreditní účet, z něhož lze provádět platby jen do výše zůstatku.

Jako kontokorent se v bankovníctví chápe kreditně

– debetní účet, z něhož lze provádět i platby nekruté kreditním zůstatkem na účtu až do sjednaného limitu, do dohodnuté výše debetního zůstatku (z latinského debitum – dluh). Podle ustanovení § 711 obchodního zákoníku se na tyto případy použijí ustanovení smlouvy o úvěru, nejsou-li práva a povinnosti pro tento případ sjednána ve smlouvě o běžném účtu.

Podstatnými částmi smlouvy – kromě přesného určení smluvních stran – jsou:

- závazek banky zřídit pro majitele účet,
- určitá měna,
- od jaké určité doby je účet zřízen,
- závazek banky přijímat na zřízený účet vklady a platby,
- závazek banky uskutečňovat ze zřízeného účtu výplaty a platby.

K uzavření smlouvy se vyžaduje písemná forma podle ustanovení § 708 odst. 2 obchodního zákoníku. Vzhledem k současnému znění § 272 obchodního zákoníku doporučujeme raději dohodnout, že i změny smlouvy budou prováděny písemně.

Podle instruktivního ustanovení § 709 odst. 1 obchodního zákoníku označí banka ve smlouvě majitele účtu uvedením obchodní firmy nebo názvu a sídla majitele a identifikačního čísla, pokud bylo přiděleno, jde-li o osobu právnickou, nebo uvedením jména, příjmení, bydliště a rodného čísla nebo data narození majitele, popřípadě obchodní firmy, místa podnikání a identifikačního čísla, jde-li o osobu fyzickou.

Smlouva o běžném účtu může obsahovat dále:

- osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu a způsob nakládání s nimi,
- výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby,
- období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku peněžních prostředků na účtu jeho majiteli, popřípadě ujednání, že úroky nebudou placeny,
- lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu a dále formu tohoto oznámení,

* Doc. JUDr. Karel Marek, CSc., Katedra obchodního práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, Brno

- výši nebo způsob stanovení výše úplaty a způsob, jakým tuto úplatu majitel účtu bance zaplatí, popřípadě ujednání, že úplata nebude bankou požadována. Výši úplaty lze sjednat i odkazem na ceník banky.

U tohoto typu účtu musí mít banka vložené prostředky kdykoli k dispozici k provedení platby, proto bývají úročeny nižší sazbou než vkladové účty.

Běžné účty mohou být zejména podnikatelské a osobní. Účet je zřízen pro majitele, dispoziční právo však může mít více osob. Podle kogentního ustanovení § 709 odst. 3 je oprávněn majitel účtu uzavřít nebo měnit smlouvu o běžném účtu anebo ukončit vztah založený smlouvou o běžném účtu (dále jen „nakládání s účtem“). Jiná osoba než majitel účtu může nakládat s účtem jen na základě zvláštní plné moci udělené majitelem účtu, na níž je jeho podpis úředně ověřen. Úřední ověření plné moci se nevyžaduje, je-li plná moc udělena před bankou.

Je-li zřízen účet pro více osob, má každá z nich postavení majitele účtu. Spolumajitelé nakládají s účtem společně, pokud se ve smlouvě o běžném účtu s bankou nedohodnou, že s účtem nakládá jeden z nich. Nestanoví-li smlouva o běžném účtu nebo rozhodnutí soudu něco jiného, jsou podíly všech spolumajitelů na zůstatku peněžních prostředků na účtu stejné.

Banka je povinna – podle ustanovení § 710 odst. 1 obchodního zákoníku – přijímat na účet v měně, na kterou zní, vklady nebo platby uskutečněné ve prospěch majitele účtu a z peněžních prostředků na účtu uskutečnit podle příkazu majitele účtu nebo osob oprávněných podle § 710 odst. 2 výplaty nebo platby majiteli účtu nebo jím určeným osobám.

Kogentní ustanovení § 710 odst. 2 určuje, že s peněžními prostředky na účtu jsou oprávněny nakládat jen osoby uvedené v podpisových vzorech předaných majitelem účtu bance a jiné osoby pouze za podmínek stanovených ve smlouvě o běžném účtu. Podpisové vzory musí mít náležitosti plné moci. Banka je oprávněna nakládat s peněžními prostředky na účtu, stanoví-li tak zákon nebo smlouva o běžném účtu.

Banka je povinna provést platby řádně a včas, pokud majitel účtu splnil požadavky stanovené zákonem a smlouvou o běžném účtu (viz kogentní § 710 odst. 3).

Nejsou-li výše úplaty ani způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, je majitel účtu povinen platit úplatu obvyklou v době provedení služby. Jak je zřejmé, jde o placení úplaty, zatímco podle původního textu zákona byly hrazeny jen příslušné náklady. Toto dispozitivní novelizované řešení zvýhodnilo banky na úkor majitelů účtů.

Nestaví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, je banka povinna oznámit majiteli účtu po skončení kalendářního měsíce každý přijatý vklad a platbu a každou provedenou výplatu a platbu v tomto kalendářním měsíci a po skončení kalendářního roku je po-

vinna informovat majitele účtu o zůstatku peněžních prostředků na účtu, a to výpisem z účtu.

Banka prokáže majiteli účtu na jeho žádost provedení plateb.

Banka je povinna odepsat peněžní prostředky z účtu v den určený osobou oprávněnou nakládat s peněžními prostředky na účtu, předá-li tato osoba proveditelný příkaz v době dohodnuté s bankou; není-li tento den určen, ve lhůtě stanovené smlouvou o běžném účtu, a není-li lhůta stanovena, pak nejpozději následující pracovní den po předání příkazu (§ 713 odst. 1).

Určení splatnosti příkazu musí být vždy posuzováno z hlediska příkazce a jeho banky. Jde o určení dne, kdy má být platba z účtu příkazce odepsána. Splatnost příkazu se tedy podle obchodního zákoníku neshoduje s dnem splnění pohledávky příkazce vůči příjemci platby, protože obchodní zákoník spojil splnění závazku s okamžikem připsání příslušné částky na účet věřitele (§ 339 odst. 2 obchodního zákoníku). Je proto nutné brát v úvahu, že odepsání určité platby z účtu příkazce a její připsání na účet příjemce jsou dvě různé účetní operace, mezi nimiž je časové rozpětí. Příkaz bance k provedení platby je tedy nutno podávat předem tak, aby částka byla včas připsána na účet příjemce.

Banka je povinna připsat peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději ve lhůtách stanovených zvláštním právním předpisem (kogentní § 713 odst. 2). Vzhledem k tomu, že se jedná o kogentní ustanovení (k ochraně majitele účtu), není zde případné jiné smluvní řešení možné. Zvláštním právním předpisem je přitom zákon o platebním styku, kde je lhůta stanovena.

Navazující ustanovení pak určuje, že nestanoví-li lhůtu zvláštní právní předpis (nešlo by o převody podle zákona o platebním styku) nebo smlouva o běžném účtu, připsá banky peněžní prostředky ve prospěch účtu nejpozději následující pracovní den poté, kdy získala právo s nimi nakládat (viz § 713 odst. 3).

Nestaví-li smlouva o běžném účtu něco jiného, platí banka majiteli účtu ze zůstatku peněžních prostředků na účtu úroky.

Úroky z peněžních prostředků na účtu náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu v souladu s § 713 odst. 2 a odst. 3 připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

Úroková sazba se stanoví jako roční. Úroky jsou splatné (podle novelizovaného ustanovení), nestanoví-li smlouva o běžném účtu jinak, koncem každého kalendářního měsíce a banka je povinna připsat je k zůstatku peněžních prostředků na účtu nejpozději do pěti pracovních dnů po skončení kalendářního měsíce, za který se k zůstatku peněžních prostředků na účtu připsují.

Vzhledem k tomu, že za bankovní úkony, které s připsáním souvisí, bude majitel účtu hradit úplatu,

je při jiných než vysokých částkách na účtu použití tohoto dispozitivního ustanovení pro majitele nevýhodné. Úplata je mnohdy vyšší než připsaný úrok.

Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení sjednány ve smlouvě o běžném účtu, činí úroková sazba polovinu diskontní sazby stanovené Českou národní bankou ke dni, k němuž se úroky připsují k zůstatku peněžních prostředků na účtu (viz kogentní § 714 odst. 4).

Dřívější znění obchodního zákoníku určovalo, že úroky jsou splatné, není-li ve smlouvě stanoveno něco jiného, koncem každého kalendářního čtvrtletí a připsují se ve prospěch běžného účtu. Nebyla-li výše úroku sjednána ve smlouvě, byla banka povinna platit úroky stanovené zákonem nebo na základě zákona, jinak úroky obvyklé pro účty vedené za podobných podmínek. Při porovnání dřívějšího a současného textu zákona se nová právní úprava nejeví jako pro majitele účtu výhodnější ani stanovenou výší úroku. Diskontní sazba (a tím i její polovina) je totiž výrazně nižší.

Předposlední ustanovení právní úpravy obchodního zákoníku věnované tomuto smluvnímu typu, tj. § 715 odst. 1 až 3 upravuje otázky výpovědi smlouvy.

Smlouva o běžném účtu může být majitelem účtu kdykoli písemně vypovězena, i když byla uzavřena na dobu určitou. Dnem doručení výpovědi bance smlouva o běžném účtu zaniká.

Banka může smlouvu o běžném účtu kdykoli písemně vypovědět. Smlouva o běžném účtu zaniká s účinností ke konci kalendářního měsíce, který následuje po měsíci, v němž byla výpověď doručena majiteli účtu.

Ustanovení § 715 odst. 3 přitom upravuje zvláštní vypovězení smlouvy bankou. Jestliže banka vypoví smlouvu o běžném účtu proto, že majitel účtu porušil podstatným způsobem povinnosti ze smlouvy o běžném účtu, zaniká smlouva o běžném účtu dnem doručení výpovědi majiteli účtu. Výpověď musí být v tomto případě podána jako doporučená zásilka na adresu uvedenou ve smlouvě o běžném účtu. Odmítne-li adresát výpověď převzít nebo výpověď nebylo možné doručit, účinky doručení nastávají v den, v němž držitel poštovní licence vrátil výpověď bance. Zvolená zákonná konstrukce posiluje postavení banky fikcí doručení.

K úpravě provedené v § 715 odst. 3 je možno říci, že protože jde o případy porušení povinnosti podstatným způsobem, mohl zákonodárce pro tyto situace raději vycházet z institutu odstoupení od smlouvy (viz § 344 a násl. obchodního zákoníku). Tato úprava tedy nebyla nutná.

Poslední ustanovení (§ 715 odst. 4 a 5) pak upravují vypořádání pohledávek a závazků pro případ „zániku smlouvy o běžném účtu“ a postup při zrušení účtu.

Zanikne-li smlouva o běžném účtu, banka bez zbytečného odkladu vypořádá pohledávky a závazky týka-

jící se účtu, zejména provede platby uskutečněné prostřednictvím platebních karet a šeků, pokud byly použity do dne zániku smlouvy o běžném účtu, a dále je banka oprávněna si započítat své pohledávky, které má vůči majiteli účtu ze smlouvy o běžném účtu. Majitel účtu je povinen vrátit bance platební karty a tiskopisy šeků, které mu k účtu vydala.

Po vypořádání pohledávek a závazků týkajících se účtu banka účet zruší. Zůstatek peněžních prostředků zrušeného účtu banka vyplatí majiteli účtu, pokud nedal příkaz, aby jej banka převedla na jiný účet nebo vyplatila jím určeným osobám. Banka je oprávněna si započítat svou pohledávku na úplatu za převod zůstatku peněžních prostředků zrušeného účtu na jiný účet, popřípadě svou pohledávku na úhradu nákladů spojených s úschovou zůstatku peněžních prostředků, jestliže nemohl být vyplacen ani převeden na jiný účet. Banka je povinna majiteli po zrušení účtu písemně oznámit, ke kterému dni byl účet zrušen.

Novelou doplněné ustanovení § 715a obchodního zákoníku pro případ smrti majitele účtu stanoví, že smlouva o běžném účtu smrtí majitele účtu nezaniká. Banka pokračuje v přijímání peněžních prostředků na účet a ve výplatách a platbách z účtu na základě příkazů, které jí dal majitel účtu a osoby jím zmocněné.

Majitel účtu však, pro případ smrti, může stanovit výplaty a platby, u kterých po jeho smrti nemá banka pokračovat. Jestliže se banka hodnověrně dozví, že majitel účtu zemřel, zastaví následujícím dnem tyto platby.

Přítom plná moc udělená majitelem účtu k nakládání s peněžními prostředky na účtu jeho smrtí nezaniká, pokud z jejího obsahu nevyplývá, že má trvat pouze za života majitele účtu.

Pro případ, že je bance prokázáno, že byl ustanoven správce dědictví, který je oprávněn spravovat běžný účet zemřelého majitele účtu, má právo a povinnosti majitele účtu a banka se řídí jeho příkazy.

Zapojení řady nových subjektů do podnikání, platební neschopnost některých subjektů a problémy s vymáháním peněžitých závazků vyvolaly v našem prostředí nárůst hotovostních plateb. Věřme však, že jde o jev jen časově limitovaný. Hotovostní operace jsou obecně dražší a rizikovější, třebaže tyto jejich nevýhody dnes vyvažuje jejich jediná výhoda: totiž okamžité peněžní uspokojení věřitele. Bezhotovostní styk je však perspektivnější. Podmínkou jeho uskutečňování je uzavření smlouvy o běžném účtu. Pokud by však v určitých obdobích byly částky vloženy na účet zúročeny jen nízkou sazbou a úkony prováděné bankami spojené s nemalými úplatami, nemuselo by to příliš motivovat k uzavírání smluv o běžném účtu. Vzhledem k tomu, že je však zvláštním zákonem o omezení plateb v hotovosti stanovena maximální částka k provádění hotovostních plateb, přispívá tato skutečnost k využívání těchto smluv.

SMLOUVA O VKLADOVÉM ÚČTU

Smlouvou o vkladovém účtu se zavazuje banka zřídit od určité doby v určité měně účet pro jeho majitele a platit z peněžních prostředků na účtu úroky a majitel účtu se zavazuje vložit na účet peněžní prostředky, přenechat jejich využití bance na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou. To určuje Základní ustanovení – § 716 obchodního zákoníku.

Podle ustanovení § 716 odst. 2 se k uzavření smlouvy vyžaduje písemná forma. Vzhledem k současnému znění ustanovení § 272 obchodního zákoníku doporučujeme i u této smlouvy se dohodnout, že změny smlouvy budou prováděny písemně.

Proti dřívějšímu znění základního ustanovení došlo ke změně. Povšimněme si, že základní ustanovení přímo stanoví, že přenechání bance může být na dobu určitou nebo na dobu neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Podstatné části smlouvy tvoří:

- přesné určení smluvních stran,
- závazek banky zřídit účet pro jeho majitele,
- určitá doba, od které se účet zřizuje,
- určitá měna,
- závazek banky platit úroky,
- závazek majitele vložit na účet peněžní prostředky,
- závazek majitele přenechat využití peněžních prostředků bance na dobu určitou nebo neurčitou s předem stanovenou výpovědní lhůtou.

Podstatnou částí této smlouvy, odlišnou od smlouvy o běžném účtu, je ponechání využití peněžních prostředků bance. To souvisí s úročením vkladů. Úročení se v praxi zvyšuje úměrně době, na niž je smlouva uzavřena, a délce výpovědní lhůty.

Ustanovení § 716a je určitým návodem smluvním stranám a určuje, že smlouva o vkladovém účtu může dále obsahovat (tato formulace pochopitelně neznamená, že by smlouva nemohla upravovat i další otázky):

- osoby oprávněné nakládat s peněžními prostředky na účtu,
- výši nebo způsob stanovení výše úrokové sazby a období splatnosti úroků, které banka platí ze zůstatku účtu jeho majiteli,
- lhůty, v nichž oznamuje banka majiteli účtu přijaté vklady a platby a provedené výplaty a platby a výši zůstatku peněžních prostředků na účtu a dále formu tohoto oznámení,
- ujednání, zda a za jakých podmínek může majitel účtu nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím doby určené ve smlouvě o vkladovém účtu nebo před uplynutím výpo-

vední lhůty (§ 717 odst. 1 obchodního zákoníku).

Podle ustanovení § 717 obchodního zákoníku, jestliže majitel účtu nakládá s peněžními prostředky na účtu před dobou určenou ve smlouvě o vkladovém účtu, nebo není-li v ní tato doba určena, před uplynutím výpovědní lhůty, nárok na úroky zaniká nebo se snižá způsobem stanoveným ve smlouvě o vkladovém účtu. Účinky zániku nebo snížení nároku na úroky se týkají pouze úroků z částky, u níž nebyla dodržena výpovědní lhůta (§ 717 odst. 1).

Stanoví-li to smlouva, není majitel účtu oprávněn nakládat s peněžními prostředky na účtu před uplynutím stanovené doby vůbec.

Majitel účtu se může s bankou dohodnout, že doba určená ve smlouvě o vkladovém účtu se opakovaně prodlužuje.

Je-li smlouva o vkladovém účtu uzavřena na dobu neurčitou, lze přitom vypovědět i část vkladu.

Kogentní ustanovení § 718 odst. 1 je věnováno placení úroků. Banka je povinna platit majiteli účtu úroky sjednané ve smlouvě o vkladovém účtu. Nejsou-li výše úrokové sazby nebo způsob jejího stanovení ve smlouvě o vkladovém účtu sjednány, činí úroková sazba polovinu lombardní sazby stanovené Českou národní bankou (ČNB) ke dni, k němuž se úroky připisují k zůstatku peněžních prostředků na účtu.

Právní úprava řeší v ustanovení § 718 odst. 2 splatnost úroků. Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu kratší než jeden rok, jsou úroky splatny po uplynutí lhůty, po kterou jsou peněžní prostředky na účtu vázány, nebo po účinnosti výpovědi podle § 717 odst. 1.

Jsou-li peněžní prostředky uloženy na dobu delší než jeden rok, je banka povinna na žádost majitele účtu úroky vyplatit po uplynutí kalendářního roku.

Nebyla-li smlouva o vkladovém účtu sjednána na dobu určitou, jsou úroky splatny nejpozději koncem každého kalendářního roku.

Při smlouvě na dobu určitou delší než jeden rok je tedy vyplacení úroku vázáno na žádost majitele účtu a vyplácí se po uplynutí kalendářního roku. U smlouvy na dobu neurčitou není žádost majitele účtu třeba a vyplacení probíhá koncem každého kalendářního roku.

Úroky z peněžních prostředků přitom – podle § 718 odst. 4 – náležejí majiteli účtu ode dne, k němuž byly peněžní prostředky ve prospěch jeho účtu připsány, do dne, který předchází dni, k němuž byly peněžní prostředky z účtu majitele odepsány nebo k němuž byly vyplaceny.

Banka je povinna uvolněné peněžní prostředky podle příkazu majitele účtu vyplatit nebo převést majiteli účtu nebo jím určeným osobám (podle § 719 obchodního zákoníku).

Právní úprava smlouvy o vkladovém účtu a smlouvy o běžném účtu je unifikovaná.

Kogentní ustanovení § 719a stanoví, že kogentní ustanovení § 715a se použije obdobně.

Dispozitivní ustanovení § 719b obchodního zákoníku přitom upravuje, že není-li v ustanoveních § 716 až 719a stanoveno něco jiného, použijí se na smlouvu o vkladovém účtu přiměřeně ustanovení o smlouvě o běžném účtu. V konkrétních případech přiměřeného použití půjde ovšem též o použití ustanovení kogentních. Zákonodárce tyto otázky vyřešil uvedeným způsobem, zřejmě však mohl na použití kogentních ustanovení § 709 odst. 3, § 710 odst. 2 a odst. 3 a § 713 odst. 2 odkázat samostatným kogentním ustanovením (§ 714 odst. 4 se nepoužije vůbec) s použitím obdobným.

Protože lombardní sazba dnes není příliš vysoká, pak pokud nejde o vysoké uložené prostředky, není zřejmě výše úroků motivem k uzavírání těchto smluv.

* * *

V praxi se smlouvy o účtech začasťte uzavírají s odkazem na obchodní podmínky bank (v souladu s ustanovením § 273 obchodního zákoníku). K jednotlivým ustanovením těchto podmínek je třeba vždy zvážit důsledky jejich použití, neboť mohou modifikovat a doplňovat dispozitivní ustanovení. U jejich článků o změně smluvních ujednání, změně podmínek či úplat podle ceníků a sazebníků lze zvažovat, zda konkrétní řešení probíhá ještě v rámci zákonné úpravy. Případně jednostranně měnit smluvní ujednání totiž nelze.

Je třeba ještě připomenout, že je nutno respektovat soulad s dobrými mravy, ctít zásadu poctivého obchodního styku a pokud smluvními stranami nejsou podnikatelé, mohou se dovolávat i ochrany podle ustanovení § 262 odst. 4 obchodního zákoníku.